

## Simonyi 100 – Egy kiállítás születése

TÖMÖRY PÁL

Az MTA Székházának Tudós kávézó-jában 2016. október 4-én nyílt meg az a kamarakiállítás, amely a Simonyi Károly professzor születésének századik évfordulója alkalmából rendezett program-sorozat indító eseményeként zajlott le.

Az ötletadók, az MTA Wigner Fizikai Kutatóközpont, azon belül pedig Lévai Péter főigazgató és számos lelkes kollégája voltak, akik szerették volna a 2016-os esztendő Simonyi Károly emlékének szentelni, tiszteletük és hálájuk jeléül, amit a hazai fizikai kutatások és az oktatás területén végzett.

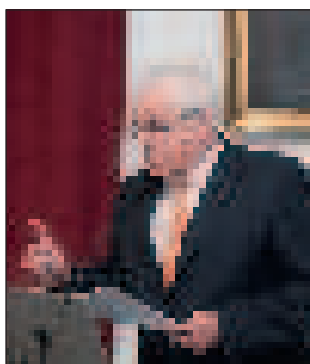
Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem könyvtára) és a Wigner Fizikai Kutatóközpont Könyvtárával, és az ő gyűjteményeiből szereztük be azokat a főként idegen nyelvű kiadásokat, melyeket mindenképp szerettünk volna kiállítani a tárlókban. Érdekesség, hogy Simonyi *Elméleti villamosság-tan* című alpművének román nyelvű kiadását a Wigner egyik kutatója, Szőkefalvi-Nagy Zoltán ajánlotta fel saját könyvtárából, mivel ezt egyetlen hazai közgyűjteményből sem tudtuk beszerezni.

belőle, az OSZK-ban található egyetlen eredeti kiadás pedig védett példány, így maradt az a megoldás, hogy Simonyi Károly özvegyéhez, Zsuzsa asszonyhoz fordultunk személyesen, hogy a család könyvtárából kölcsönkérjük a kiállításra a professor úr által szerkesztett kiadványt, amit nagyon készségesen felajánlott nekünk. A vele való találkozás igen emlékezetes marad, sugárzó egyénisége, személyesen elmesélt története nagymértékben feledtették velünk a kiállítás szervezésével járó nehézségeket.

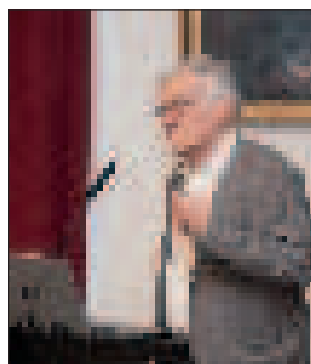
Nemcsak nyomtatott dokumentumokat szerettünk volna megjeleníteni a tárlók-



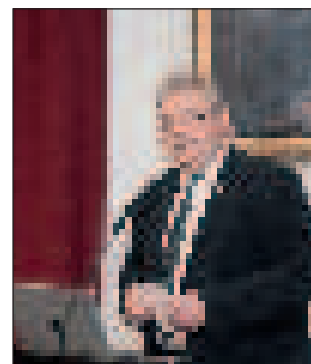
Monok István



Pap László



Staar Gyula



Lévai Péter

A Simonyi-könyvkiállítás megnyitó ünnepsége az MTA Könyvtárának Konferenciatermében (2016. október 4.)

A sokféle program között, melyet kitaláltak és megszerveztek, az egyik egy olyan kiállítás létrehozása volt, amely a könyveivel mutatja be munkásságát, kutatói és oktatói érdemeit, valamelyest világszemléletét is tükrözve. Az együttműködés érdekében 2016 tavaszán felvettük a kapcsolatot Monok Istvánnal, az MTA Könyvtár és Információs Központ (MTA KIK) főigazgatójával, hogy az intézmény legyen segítségére a dokumentumok beszerzésében, a feliratok létrehozásában és a kétnyelvű megjelenítésében.

Első körben a saját gyűjteményünkben található dokumentumokat vettük számba, összesen 37 kiadványt, melyek közt természetesen előfordult olyan munka is, ami ugyanaz volt több kiadásban, ill. különlenyomatok folyóiratokból. A számbavétel során kiderült, hogy bizonyos dokumentumokat csak más könyvtárakból szerezhettünk be, így tehát felvettük a kapcsolatot a BME-OMIKK (a

1962-ben Simonyi Károlynak megjelent egy egyetemi jegyzete, a *Magyar-kínai elektrotechnikai szótár*, melyet az akkoriban itt tanuló kínai diákok számára készített, és ehhez megtanult több száz kínai írásjelet. Staar Gyula *De mi az igazság... Beszélgetések Simonyi Károllyal* (Közlöny-és Lapkiadó, Bp., 1996.) című könyvében a következőt olvashatjuk ezzel kapcsolatban:

– *Úgy tudom, egy kínai jegyzeted is megjelent.*  
– Igen, azt a könyvet a nálunk tanuló kínai diákoknak szántam.  
– *Azért, hogy fizikát tanuljanak belőle?*  
– Nem, hanem hogy kínaiul tanuljanak.

[Tudniillik, hogy az 1960-as években magyar nyelvű fizikai előadásokat hallgató kínai fiatalok ennek segítségével elsajátíthassák a kínai szakkifejezéseket is.] (Staar, 98 o.)

Az említett szótárt sem volt könnyű megszerezni a kiállításához, mivel a BME-OMIKK-ban csak egy fénymásolat volt

ban, hanem személyes levelet is, ezért az MTA KIK Kézírtár és Régi Könyvek Gyűjteményében található Simonyi Károly Németh Lászlóhoz írt, 1963. okt. 29-én kelt gépelt és aláírt levelét [MTA KIK Kézírtára, Ms 6330/366] állítottuk ki. Hozzá szoros barátság fűzte: „*Most Németh Lászlót kell említenem. Esszéi, történeti drámái, élete és talán szabad kimondanom, barátsága sok nehéz órán átsegített.*” (Staar, 64. o.). Az MTA Wigner Fizikai Kutatóközpont révén, szintén sikerült egy jó minőségű másolatot kapni azokból a kézírásos levelekből is, melyeket Németh László írt 1963. szeptember 1-jén Simonyi Károlynak válaszként, s melyeknek eredetije a Simonyi-család tulajdonában vannak. Csupán két mondatot idézek Németh László leveléből kölcsönös barátságuk jellemzésére:

„*A Te társaságodban mindig ezt az erőiséget érzem. [...] Azok közé a nagyon kevesek közé tartozol, akiknek vágyom a társaságára.*”

Feltétlenül ki kell emelnünk az említett Staar Gyula-interjúkötetet, melyből igen sok szép és hasznos gondolatot meríthetünk. A szerzőnek ezúton is köszönetet mondunk, amiért engedélyezte az idézetek megjelenítését. Az írásomban idézett szövegek utáni oldalszámjelzetek mind e könyvre utalnak.

A kiállítási koncepciót – amelynek kivitelezésére a korábbi kiállításaink kapcsán már több sikeres együttműködés miatt a FoKa-Art Műterem stúdiót kértük fel – a következőképp gondoltuk el. Mivel a kiállítást alapvetően meghatározta a Tudós kávézó kiállítási szekrényének adottsága, ezért a 4 tárlóban kellett elhelyezni a könyveket, leveleket, fényképeket és a kényelvű (magyar és angol) feliratokat, dekoratív és informatív módon.

Az első tárlóban Simonyi Károly soproni éveinek termését és az ott megalkotott első magyar részecskegyorsító fényképét helyeztük el, melyet akkori munkatársaival az 1949/51-es években Sopronban épített meg. (Ezzel a készülékkel 1951. december 22-én először végeztek Magyarországon mesterségesen gyorsított elemi részecskékkel atommag-átalakítást. A gyorsító jelenleg az ELTE Fizikai épületében van kiállítva a Pázmány Péter sétányon.)

Ugyanezen a helyen lett kiállítva klasztrikus tankönyvtrilógiája, elsőként a híres, és az oktatásban alapműnek számító *Villamosságtan* c. kétkötetes munkája,



**Papp László akadémikus megnyitja a könyvkiállítást**

mely az Akadémiai Kiadónál jelent meg 1954–1957-ben (1. köt.: *Villamosságtan*, 2. köt.: *A makro- és mikrofizika kapcsolata*), továbbá az *Elméleti villamosságtan* című, számos kiadást megért munkája [1. kiadás: 1952., 12. kiadás: 2000.], mellyel kapcsolatban így nyilatkozik: „*Az Elméleti villamosságtan fűzte szorosra kapcsolótamat az ifjúsággal.*” (115. o.), „*Annyiszor átdolgoztam ezt a könyvet, hogy a legújabb változatban szinte egyetlen mondat sem található az 1952-es kiadásból.*” (78. o.) A „trilógia” harmadik tagja, a szintén több kiadást megért *Elektronfizika* [1. kiadás: 1965., 5. kiadás: 1987.] is ebben a tárlóban



**Simonyi-könyvkiállítás az MTA Székház Tudós kávézójában**

látható, végül pedig az általa szerkesztett *A reaktorfizika és reaktortechnika alapjai* c. kötet, amelynek az az érdekessége, hogy később ezen mű jelentős átdolgozásával írta meg Simonyi Károly (Fodor György társszerzővel) *Az atomfizika és atomtechnika alapjai* című, mintegy 700 oldalas könyvet, amely azonban politikai okokból nem jelenhetett meg.

A második-harmadik tárló a már említett leveleket tartalmazza, továbbá tankönyveinek külföldi kiadásai közül néhányat, az *Elméleti villamosságtan* például németül, angolul, oroszul és románul is megjelent. E térben kapott helyett a szintén fentebb már említett *Magyar-kínai elektrotechnikai szótár* is, melynek előszavát és néhány oldalát jó minőségben, másolat formájában tettük olvashatóvá.

Végül, a negyedik részben kapott helyet talán legismertebbnek mondható munkája, *A fizika kultúrtörténete*, amely



**Közelképek a tárlókról (Láng Klára felvételei)**

a maga nemében páratlan teljesítmény eredménye, és jó példája annak a szerencsés egybeesésnek, amikor a szaktudós a történeti szemléletmódot sikeresen ülteti át egy adott témakör bemutatása során. A mű először 1978-ban jelent meg a Gondolat Kiadónál, és 2011-ben már az 5., javított és bővített kiadás látott napvilágot az Akadémiai Kiadó gondozásában. Erről a munkájáról Simonyi professzor a követ-

kezőt mondja: „*Hallgatóim és önmagam számára is rendezni akartam tudomány helyét az emberiség kultúrtörténetében. Hogy ebből végül is könyv lett, azt elsősorban a diákjaimnak köszönhetem. [...] Úgy érzem, könyvem egy nekik szóló koncert utáni ráadás.*” (10., 25 o.)

A mű három kiadását tettük ki, az 1978-as, az 1986-os és az 1998-as változatot, valamint a CD-ROM verziót.

A Természet Világa, 2001/I-es különszámát is kiállítottuk, mivel ez a szám *A magyarországi fizika kultúrtörténete – XIX. század* címen jelent meg Simonyi Károly tollából, aki fontosnak tartotta, hogy a hazai fizika kultúrtörténetének legalább egy szegmensét is megírja, méltóképp megemlékezve a XIX. század magyar fizikusairól és természettudósairól.

*A fizika kultúrtörténete* két külföldi kiadását is ebben a tárlóban helyeztük el, a több kiadásban megjelent német változathoz az 1995-ös 2. kiadást (Kulturgeschichte der Physik: von den Anfängen bis 1990), és a halála után megjelent angol verziót (A Cultural History of Physics).

Azt gondoljuk, hogy a kiállítás sok-sok ember munkájának (itt említeném meg az MTA Wigner Kutatóközpont részéről Szathmári Nóra, Szőkefalvi-Nagy Zoltán, Lévai Péter nevét, az MTA KIK részéről Haffner Rita, Nagy Erika, Láng Klára, Hay Diana és jómagam munkáját, továbbá Fodor Eszter és Kalocsai László kivitelezési munkáját /FoKa-Art Műterem/) és lelkesedésének köszönhetően, sikeresen mutatja be azt az embert, aki nemcsak kiváló szaktudós, hanem különleges

